

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISTORIE. CIVILIZAȚIE. CULTURĂ”

**The Establishment of the Educational
Infrastructure in Partium-Arad County
Under the Habsburgs**

Scientific Supervisor:
Prof. univ. dr. *Șerban Turcuș*

Doctoral Candidate
Melinda Gabriela Keresztes

Cluj-Napoca
2025

Table of Contents

Introduction.....	4
Sources and Research Methods	10
Historiography	17
1 The Genesis of Educational Models in Modern Europe.....	26
1.1 Pedagogical approaches and ideas related to education during the Enlightenment period.....	26
1.2 The connection between the Enlightenment movement and the modernization of education in the territories annexed by the Habsburg Empire and other areas of Europe.....	38
2 School Politics and Pedagogy during the Habsburg Monarchy.....	65
2.1 Educational policy of the Habsburg Monarchy in the second half of the eighteenth century and the beginning of the nineteenth century.....	65
2.2 Pedagogy and primary schools in the second half of the eighteenth century and the first half of the nineteenth century.....	81
2.3 Pedagogy and secondary schools in the second half of the eighteenth century and the first half of the nineteenth century.....	91
3 .Evolution of Pedagogy on the Partium during the Habsburg Monarchy.....	100
3.1 The spread of Felbigen pedagogy in the Habsburg Empire and its effects.....	100
3.2 Textbooks and pedagogy books used in primary and secondary schools.....	115
4 Roman Catholic Confessional Education in Ineu	131
4.1 The socio-confessional situation of Ineu at the end of the eighteenth century and the first half of the nineteenth century.....	131
4.2 The Roman Catholic confessional school in Ineu.....	143
4.3 The education of students at the Roman Catholic confessional school in Ineu.....	149

5 The School Network in Partium-Arad County in the Second Half of the Eighteenth Century and the First Part of the Nineteenth Century.....	155
5.1 Roman Catholic confessional schools in Partium-Arad County.....	155
5.2 The socio-economic aspects of the Roman Catholic confessional schools in Partium-Arad County in 1848.....	165
5.3 The Gymnasium in Sântana.....	171
6 .The Gymnasium in Partium-Arad County.....	178
6.1 The Gymnasium in Arad.....	178
6.2 Students from the Arad Gymnasium in the second half of the eighteenth century and the beginning of the nineteenth century.....	190
Conclusions.....	201
Works Cited	208
Tables and Graphs.....	227
Annexes.....	272

The reform program initiated by the Habsburg Empire starting with the second half of the eighteenth century and the first half of the nineteenth century had an impact on the territories under its rule. The dynamics of the reforms have their roots in the foreign policy influenced by the ideas of the Enlightenment, as well as the internal one marked by the administrative problems that enforced a restructuring in all areas. Within this context, the monarchs sought to adopt a program of educational reforms with the aim of moulding citizens with morals and elementary notions of economics who would be involved in community life and to be loyal to the empire. Following these directives launched by Maria Theresa, education was moved under the umbrella of politics, pushing it to act as a pillar in the consolidation of the empire. During the reforms, the archduchess encountered several problems, for example, those related to the lack of school institutions, educational infrastructure, laws and financial funds to build schools and train teachers. This called for a collaboration with specialists, such as Ioan Ignăţiu Felbiger, who, through the Vienna Aulice Commission, laid the foundations of education.

The doctoral thesis entitled "The Establishment of the Educational Infrastructure in Partium-Arad County under the Habsburgs" approaches the educational policy of the Habsburg monarchy in an innovative manner, moving from a macro analysis of highlighting the educational reforms to a micro one in order to present the manner in which the Roman Catholic confessional schools were received in the two gymnasiums (Arad and Sântana) and the Preparandia in Arad County. Thus, the doctoral thesis introduces a new angle which consists in analyzing and highlighting the school networks in Arad County from an educational, economic, social, political and religious perspective.

The main purpose of the doctoral thesis is to follow the establishment of the educational infrastructure in Arad County through the directives prescribed by the Court of Vienna. The secondary goal is to emphasize the ways in which pedagogy was applied at the local level, based on the textbooks that were used in the Arad Gymnasium and on historical sources that recorded the literacy development of students and the teachers' training at Roman Catholic confessional schools.

Four objectives were established in the doctoral thesis. The first objective refers to identifying the ways in which the beliefs of Enlightenment penetrated the Habsburg Empire, especially in the educational field. The second objective was to present, through an example, the educational reforms that modernized pedagogy at the international and national level. In this regard, the educational programs in Vienna were initially analyzed and then it was determined how many of them were known and applied within Arad County. The third objective aimed to give an overview of how primary and middle schools functioned during this period, based on the 1777's *Ratio educationis* and 1806's *Ratio publicae educationis* educational laws. The fourth objective is an essential one for our scientific approach because it analyzes the relationship between communities, such as those formed in order to support young people's educational process and for teachers to be able to educate.

The analysis of this topic had its start in unpublished and published archival sources. The archive documents that were accessed contributed to the discovery of new information that offered a reconstruction of primary and secondary education in Arad County, during the rule of the Habsburg Empire. In this case, we researched the sources within some archival centers in the country, such as the Roman Catholic Diocese of Timișoara, the National Archives of Romania and the Alexandru Dimitrie Xenopol Library in Arad. In addition to these institutions that have the role of archiving and protecting documents, especially for education in Arad, specific to the eighteenth and nineteenth centuries, an online platform called Internet Archive was also used, making available the second educational law "*Ratio educationis publicae totiusque rei literariae per Regnum Hungariae et provincias eidem adnexas*" promulgated in 1806 in Latin.

Most of the information related to the Arad gymnasium can be found at the National Archives, Arad County Service. The documents are kept in two archival funds: "The Order of Conventual Minors" and "The "Ioan Slavici" High School, Arad 1776-1860". The "Atzél Petru" fund was also consulted, having as its historical source a manual that was written in 1844, but also the "Arad County Prefecture, Administrative Acts 1944" fund which contains information regarding the functioning of the Roman Catholic Church in Ineu and its connection with the community.

Another equally important institution in preserving documents relating to education from the eighteenth and nineteenth centuries is the old book collection of the A.D. Xenopol Library in Arad. The following textbooks and pedagogy books were consulted within this institution: *Elementa Historiae Naturalis in usum scholarum grammaticarum et gymnasiorum per Regnum Hungariae et provincias eidem adnexas* (1778), *Elementa Geometriae practicae in usum gymnasiorum, et scholarum grammaticarum per Regnum Hungariae et provincias eidem adnexas* (1791), *Institutioness Arithmeticae in usum gymnasiorum et scholarum grammaticarum per Regnum Hungariae et provincias eidem adnexas* (1791), *Oskolai tanító könyv* (1793), *Institutionum gramaticarum* (1796), *Historiae Universalis in usum studiosae iuventutis claudiopolitanae* (1798), *Exercitia Correcta* (1804) and *Orthographia romana, sive latino-valachica* (1819). These are among the first textbooks that began to be used in Arad County and which, in turn, defined the subjects of natural history, geometry, arithmetic, grammar and universal history. Another document that was widely distributed in the second half of the eighteenth century and made available by the library is the first educational law *Ratio educationis totisque rei litterariae regnum Hungariae et provincias eidem adnexa* from 1777.

These numerous specialized works in the field of didactics and pedagogy were published in the fourth volume of the Transylvanian School under the supervision of Eugen Pavel. These edited sources are very valuable for our subject, because they are books translated into Romanian from the eighteenth and nineteenth centuries. Also other edited sources that were of great benefit to our thesis were documents from the volume “Az gymnasium szállászete, s agyán ebben az 1850-1851 tanév óbék felében előadott”. This volume includes information regarding the development of the curriculum of the Arad Gymnasium for the 1850-1851 school year.

Our archival investigation was continued at the Roman Catholic Diocese of Timișoara where I benefited from access to many funds useful to the research of the subject. Within this institution, we consulted the following archival funds: “Roman Catholic Parish Ineu”, “Roman Catholic Parish Szent Anna”, “The Csanádegy County Schools, Collection from 1848”, and “Clerici Regulares E Scholis Piis Ordo Scholarum Piarium”. These archival sources were supplemented with published documents belonging to the Roman Catholic Diocesan Archive of Timișoara, “*Catalogus Venerabilis Cleri Dioecensis Csanadiensis*” which was summarized in “*Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanadiensis*”.

The doctoral thesis is divided into six chapters, along with an introductory study about the topic, followed by an overview of the sources and research methods used, the historiography of the topic and, finally, the general conclusions, tables, graphs and annexes.

In the chapter on the Historiography of the Subject, an analysis was carried out on the specialized literature regarding education in Arad from the second half of the eighteenth century and the first half of the nineteenth century.

In the chapter on Sources and Research Methods, the archival documents and the means used to research them were explained. The research methods that were applied in the doctoral thesis were also introduced: interdisciplinarity, the comparative method, the quantitative and qualitative method, macro and micro analyses and the construction of case studies.

Chapter I, entitled The Genesis of Educational Models in Modern Europe, aims to highlight the educational ideas of the Enlightenment movement that contributed to the formation of the citizen and the pedagogical concepts that emerged in the works of intellectuals during that period. The chapter concludes with a general overview that aims to explain the degree of influence of the Enlightenment movement within the Habsburg Empire, specifically in the Italian territories, Hungary, Croatia, Poland and Lithuania and how education was formed in those countries.

Chapter II, entitled School Politics and Pedagogy during the Habsburg Monarchy, analyzes the renewal of pedagogy and undertakes a detailed study on how school networks formed in the second half of the eighteenth century and the first half of the nineteenth century.

In Chapter III, information related to the Evolution of Pedagogy on the Partium during the Habsburg Monarchy was expanded upon, emphasizing the spread of the Felbigian pedagogy, both at the macro and micro levels. From this perspective, the pedagogical works and textbooks that were used by teachers within the school networks were discussed. In the second part, we expanded upon the way in which teachers from Transylvania, Banat and Partium received the new directives coming from the Viennese Court and the Enlightenment movement. The study highlights, in addition to specialized works in the educational field, the interest of teachers and some institutions, especially those in Arad, in the new European pedagogy, as well as the role of the Transylvanian School.

In the fourth chapter called Roman Catholic Confessional Education in Ineu, an exhaustive investigation was undertaken in order to provide information about the literacy process, socio-confessional and economic elements of Ineu, based on unpublished sources belonging to a period between 1784 and 1848. The sources in question are a series of statistics that reflect the religious and social confessional configuration of the community in Ineu and allow a clearer understanding of education through the presence of newborns, but also through the grouping of young people by age groups between 1 and 7 years old, and between 7 and 20 years old. By focusing on this information, we were able to delineate the evolution of the population and the number of those who were to be educated in Ineu. In addition to the socio-confessional aspects of Ineu, we implemented an investigation regarding the situation of students at the Roman Catholic primary school in Ineu, covering the period between 1835 and 1862. Through this approach, I make known the educational process based on students' school enrollment and their attendance rate.

In Chapter V, entitled The School Network in Partium-Arad County in the Second Half of the Eighteenth Century and the First Part of the Nineteenth Century, we established the micro-analyses to be used in our thesis in order to know to which degree were reforms imposed in primary schools in several regions of Arad County and the gymnasium in Sântana. The study presents, in an exhaustive manner, how the Roman Catholic primary schools in Arad, Chişineu-Criş, Sântana, Ineu, Şimand and Radna functioned during the year 1848. The proposed approach takes into account several research directions, through which we obtained information related to the social, economic and pedagogical environment of these primary schools. From a social perspective, we strove to identify the confessional composition and the number of students who were enrolled and who attended school in those communities. Through an economic approach, I aimed to identify how the community was involved in the process of supporting education and how they financially supported teachers. The research then focused on the Gymnasium in Sântana, which was founded and administered by the Bibics family and the Piarist Order. I aimed to create a summary of the research regarding the founding of the Gymnasium in Sântana, but also to bring something new through an analysis that reflects the level of education of the young people who attended this institution.

In the last chapter called The Gymnasium in Partium-Arad County, I aimed to provide an exhaustive analysis of the Gymnasium in Arad. Initially, we identified the stages of the school's formation, then how the gymnasium functioned, the mobility of students and their performance. These were the objectives pursued in order to highlight the degree of connection that the educational institution had with the authorities in Vienna, Hungary and Arad.

Finally, in the Conclusions I summarized my findings regarding education in Arad County during the Habsburg period. Education in Arad followed the new European pedagogy model by implementing the directives of the Court of Vienna, with the proof of this fact being the existence of primary, gymnasium and Preparandia schools in Arad County. Also, these conclusions are supported by the documentary annexes and tables that can be found at the end of the doctoral thesis.

Bibliografie

Izvoare arhivistice inedite

Serviciul Județean Arad al Arhivelor Naționale

Fond Prefectura Județului Arad, dosar Acte Administrative 1944-1945, inventar 1298, nr. 63/1944, fila 2

Fond Ordinul Minorităților Conventuali, inventar 88, dosar *În legătură cu activitatea preparandiilor, funcționarea școlilor confesionale, examinarea profesorilor de teologie, publicații bisericești, viața sfinților*, nr. 93/1730-1769, vol. 1, file 101-111

Fond Liceul „Ioan Slavici” Arad 1776-1860, inventar 636, dosar nr. 3/ 1788-1789, file. 28, 29, 30, 38, 39

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 4/1789-1790, file 24, 25, 30, 38, 39

F.L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 4A/1790-1791, file, 11, 12, 14, 15, 16,

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 5/1791-1792, file 5-10

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr 6/1792-1793, file 4-18

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 8/1794-1795 file 39-53

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 9/1795-1796, file 50-58

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 10/1796-1797, file 9-16

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 11/1797-1798, file 11-17

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 12/1798-1799, file 52-57, 54

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 13/1799-1800, file 3-8

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 14/ 1800-1801, file 46-51, 48,50

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr 13/ 1799-1800, fila 5

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr.15/ 1801-1802, file 25-31

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 16/ 1802-1803, file 27-31

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 17/1803-1804, fila 22

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 21/1808-1809, file 43-45

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 22/1809-1810, file 16-17

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 23/1810-1811, fila 19

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 24/1811-1812, fila 41

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 25/1812-1813, fila 25

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 26/1813-1814, file 80, 82

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 26/1814-1815, fila 71

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 26/1815-1816, fila 114

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 27/1816-1817, fila 2, 29, 54

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 27/ 1817-1818, fila 63, 75, 106,

F. L. I. S. A. 1776-1860, dosar nr. 27/1818-1819, fila 125, 148

Arhiva Diecezană Romano-Catolică Timișoara

Fond Clerici Regulares E Scholis Piis Ordo Scholarum Piarium

Fond: Parohia Romano-Catolică Szent Anna

Fond A Csanádegy házmegyei népiskolák, összeírása 1848-ból, document *Népiskolák tanítók, és jövedelmeik összeírása Aradan 20 Julius 1848*

Fond A Csanádegy házmegyei népiskolák, összeírása 1848-ból, document *Népiskolák tanítók, és jövedelmeik összeírása Kiss Jenő 10 julius 1848*

Fond A Csanádegy házmegyei népiskolák, összeírása 1848-ból, document *Népiskolák tanítók, és jövedelmeik összeírása Radna 16 julius 1848*

Fond A Csanádegy házmegyei népiskolák, összeírása 1848-ból, document *Népiskolák tanítók, és jövedelmeik összeírása Újszentanna 30 julius 1848*

Fond A Csanádegy házmegyei népiskolák, összeírása 1848-ból, document *Népiskolák tanítók, és jövedelmeik összeírása Simánd 11 Iulius 1848*

Fond A Csanádegy házmegyei népiskolák, összeírása 1848-ból, document *Népiskolák tanítók, és jövedelmeik összeírása, Boros-Jenői 23 iulius 1848.*

Fond Parohia Romano-Catolică Ineu, document: *Status Animarum Parochiae Boros-Jenő et Filialium eidem annexarum Anni 1784*

F. P. R. C. I., document : *Status Animarum Parochiae Boros-Jenő et Filialium eidem annexarum Anni 1792*

F. P. R. C. I., document : *Status Animarum Parochiae Boros-Jenő et Filialium eidem annexarum Anni 1794*

F. P. R. C. I., document: *Status Animarum Parochiae Boros-Jenő et Filialium eidem annexarum Anni 1795*

F. P. R. C. I., document: *Status Animarum Parochiae Boros-Jenő et Filialium eidem annexarum Anni 1796*

F. P. R. C. I., document: *Tabella. Exhibens Statum Animarum Ecclesia Boros Jenoviensis et Filialium Ejus Diaccesis Ceanadiensis Comitatus Aradiensis Anni 1798*

F. P. R. C. I., document: *Tabella. Exhibens Statum Animarum Ecclesia Boros Jenöviensis et Filialium Ejus Diaccesis Ceanadiensis Comitatus Aradiensis Anni 1800*

F. P. R. C. I., document: *Tabella. Exhibens Statum Animarum Ecclesia Boros Jenöviensis et Filiallium Ejus Diaccesis Ceanadiensis Comitatus Aradiensis Anni 1801*

F. P. R. C. I., document: *Tabella. Exhibens Statum Animarum Ecclesia Boros Jenöviensis et Filiallium Ejus Diaccesis Ceanadiensis Comitatus Aradiensis Anni 1802*

F. P. R. C. I., document: *Tabella. Exhibens Statum Animarum Ecclesia Boros Jenöviensis et Filiallium Ejus Diaccesis Ceanadiensis Comitatus Aradiensis Anni 1803*

F. P. R. C. I., document: *Tabella. Exhibens Statum Animarum Ecclesia Boros Jenöviensis et Filiallium Ejus Diaccesis Ceanadiensis Comitatus Aradiensis Anni 1804*

F. P. R. C. I., document: *Tabella. Exhibens Statum Animarum Ecclesia Boros Jenöviensis et Filiallium Ejus Diaccesis Ceanadiensis Comitatus Aradiensis Anni 1809*

F. P. R. C. I., document: *Tabella. Exhibens Statum Animarum Ecclesia Boros Jenöviensis et Filiallium Ejus Diaccesis Ceanadiensis Comitatus Aradiensis Anni 1810*

F. P. R. C. I., document: *Tabella. Exhibens Statum Animarum Ecclesia Boros Jenöviensis et Filiallium Ejus Diaccesis Ceanadiensis Comitatus Aradiensis Anni 1811*

F. P. R. C. I., document: *Tabella Exhibens Statum Animarum Catholicarum a Sacris Catholicis Alienarum in Tavarnicum et Boros-Jenő pro Exaltatione Sanctae Crucis, sub Districtu Diaconali Aradiensi Superioris, Anno 1836*

F. P. R. C. I., document: *Tabellanis Informatis de Docentibus et Subdocentibus in Districtu Scholari N. Anno 1855 Boros-Jenő, in Districtu Arad Montano seu Pankotini.*

F. P. R. C. I., document *Relatio Super Schola Boros Jenöinsi.*

F. P. R. C. I., document: *Rovatos tábla a Borosjenői népiskola Arad-hegyaljai Mészpereti kerületében az 1860-1861-es tanévben*

F. P. R. C. I., document *Rovatos tábla a Borosjenői népiskolának, Arad-hegyaljai Nesperesti kerületben, az 1861-1862-es tanévben*

Izvoare arhivistice

Serviciul Județean Arad al Arhivelor Naționale

Fond Liceul „Ioan Slavici” Arad 1776-1860, inventar 636, dosar *Literarium institutum divae Theresiae eivsdem que et immortalis Iosephi auspicio per intimasa, hocce volumine comprehensa ab Anno CDDCCLXXVI usque Annum CIDDCCLXXXVIII edita continuatum*, nr. 1/ 1776-1788, f. 1.

Fondul Atzél Petru, Sicula, inventar 233, dosar 2/1844, document Görög Nyelvtan irta Atzél Péter, Sikulán, 1844, file 1-19

Arhiva Diecezană Romano-Catolică Timișoara

F. P. R. C. I., document: *Szerződés 1845*

F. P. R. C. I., document: *Tabella Exhibens Incrementum vel Decrementum Populi a Primo usque ad Duodecimum Annum aetatis, Scholarum Frequentantium Capacium, et Populi Scholarum in Oppido Boros-Jenü Anno 1854-1855 Frequentantium*

Izvoare primare edite

Az gymnasium keletkezete, s ugyan ebben az 1850-1851 tanév mindkét felében előadott, Tantárgyak rövid vázlatá., Aradon, Nyomatott Schmidt Anna betűivel, 1851; accesibil la adresa https://adt.arcanum.com/hu/collection/ADT_IskolaiErtesitok_Arad_00267_AllamiGimnazium/ , data ultimei accesări 12.03.2025

Eugen Pavel (coord), *Școala Ardeleană. Scrieri didactice și instructive*, București, vol. IV, Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2018

Johann Ignaz Melchior Felbiger, *Anleitung zur Rechtschaffenheit oder das für die in den Trivialschulen lernende slawonisch-servische nicht unirte Jugent bestimmte Lesebuch*, (Ducerea de mână către cinste și dreptate adeacă la copii rumunești neuniți cei ce în școle ceale mici să

învață spre cetanie rânduie cartea), Viena, Tipografia lui Joseph Edlen von Kurzboeck, 1777; accesibil la adresa <https://dspace.bcuculj.ro/handle/123456789/67759> data ultimei accesări: 27.02.2025

Ratio Educationis Publicae totiusque Rei Literariae per Regnum Hungariae et Provincias eidem ednexas , Typis et Sumtibus Regiae Univer Hungaricae, Budae, 1806; accesibil la adresa: <https://archive.org/details/ratioeducationis00buda/page/n7/mode/2up> , ultimei accesări: 15.02.2025

Villaume Peter, Naum Petrovici, *Pedagogia și metodica pentru învățătorii shoalelor orășenești și satești*, Buda, 1818; accesibil la adresa <https://dspace.bcuculj.ro/handle/123456789/48363> , data ultimei accesări 15.12.2024

Biblioteca Județeană A. D Xenopol Arad

Fond Carte Veche *Ratio Educationis totiusque rei literariae per Regnum Hungariae et provincias eidem adnexas*, tomus I, Vindobonae, Typis Joan. Thom. nob. Trattnern, MDCCLXXVII

F. C. V., Alvarus Emmanuel, *Institutionum gramaticarum*, Buda, Tirnavia, 1796

F. C. V., Bolla Martini, *Historiae Universalis in usum studiosae iuventutis claudiopolitanae*, Tomus I, Claudiopoli, Typis et Sumptibus Martini Hochmeister R. Typogr. priv., 1798

F. C. V., Bolla Martini, *Historiae Universalis in usum studiosae iuventutis claudiopolitanae*, Tomus III, Claudiopoli, Typis et Sumptibus Martini Hochmeister R. Typogr. priv., 1799

F. C. V., *Elementa Historiae Naturalis in usum scholarum grammaticarum et gymnasiorum per Regnum Hungariae et provincias eidem adnexas*, Pars I, Budae, Typis Regiae Universitatis, Anno M.D. CC. LXXVIII

F. C. V., *Elementa Historiae Naturalis in usum scholarum grammaticarum et gymnasiorum per Regnum Hungariae et provincias eidem adnexas*, Pars II, Budae, Typis Regiae Universitatis, Anno M.D. CC. LXXVIII

F. C. V., *Elementa Historiae Naturalis in usum scholarum grammaticarum et gymnasiorum per Regnum Hungariae et provincias eidem adnexas*, Pars III, Budae, Typis Regiae Universitatis, Anno M.D. CC. LXXVIII

F. C. V., *Elementa Geometriae practicae in usum gymnasiorum, et scholarum grammaticarum per Regnum Hungariae et provincias eidem adnexas*, Budae et Tyrnaviae, Typis Regiae Universitatis, Anno M.D.CC.XCI.

F. C. V., *Institutioness Arithmeticae in usum gymnasiorum et scholarum grammaticarum per Regnum Hungariae et provincias eidem adnexas*, Pars Prima, Buda et Tyrnaviae, Typis Regiae Universitatis, Anno 1791

F. C. V., Lunz Johanann Georg, *Oskolai tanító könyv*, Nyomtatt. Streibig József Betúvel, Győr, 1793

F. C. V., Liebenberg Anton, *Exercitia Correcta*, Pesta, 1804

F. C. V., Májor Petrum, *Orthographia romana, sive latino-valachica*, Budae, Typis Regiae Universitatis Hungaricae, 1819

F. C. V., *Norma Regia Pro Scholis Magni Principatus Transilvaniae Iosephi II Caesar. AVG. Magni Principis Trans. Ivssv Edita M. DCC. LXXXI*, Cibinii, Typis Martini Hochmeister, Typogr. & Bibliop. priv.

Arhiva Diecezană Romano-Catolică Timișoara

Catalogus Venerabilis Cleri Dioecensis Csanadiensis, Pro Anno MDCCCXII, editura Urbani Grunn priv., Szegedini

Catalogus Venerabilis Cleri Dioecensis Csanadiensis, Pro Anno, MDCCCXIV,

Catalogus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanadiensis, Pro Anno, 1816

Catalogus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanadiensis, Pro Anno, MDCCCXVIII

Catalogus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanadiensis, Pro Anno Bissextili, 1824

Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanadiensis, Pro Anno 1827

Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanadiensis, Pro Anno , 1828

Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanadiensis, Pro Anno, 1832

Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanadiensis, Pro Anno, 1834

Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanadiensis, Pro Anno, 1835

Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanadiensis, Pro Anno, 1837

Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanadiensis, Pro Anno, 1846

Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanadiensis, Pro Anno, 1847

Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanádiensis Ad Anuum Jesu Christi MDCCCXLVI

Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanádiensis Ad Anuum Jesu Christi MDCCCXLVII

Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Csanádiensis Ad Anuum Jesu Christi MDCCCXLIII

Lucrări generale

Andea Avram, *Iluminism și modernizare în societatea românească*, Cluj-Napoca, Editura Inter-Tonic, 1996

Bocșan Nicoale, *Contribuții la istoria iluminismului românesc*, Timișoara, Editura Facla, 1986

Idem, „Biserică și stat la români”, în Pop Ioan-Aurel, Năgler Thomas Ambrás Magyari, *Istoria Transilvaniei*, vol III, Oradea, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2016, pp.95-104

Idem, „Luminile și pașoptismul” , în Pop Ioan-Aurel, Nágler Thomas Amdrás Magyari, *Istoria Transilvaniei*, vol III, Oradea, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2016, pp. 119-158

Bérenger Jean, *Istoria Imperiului Habsburgilor 1273-1918*, (Nicolae Baltă traducător)București, Editura Teora, 2000

Batinić Štefka „Croatian Pedagogy in the 19th Century the Transfer of European Pedagogical Ideas” în *Review of Croatian History*, vol.19, nr. 1, decembrie 2023, pp.161-177; accesibil la adresa

https://www.researchgate.net/publication/376748428_Croatian_Pedagogy_in_the_19th_Century_The_Transfer_of_European_Pedagogical_Ideas , data ultimei accesări: 5.03.2025

Csanádi János, *Eleinkről szól a fáma*, Arad, Gutenberg, 2016

Chaunu Pierre, *Civilizația europeii în secolul luminilor*, vol. I, București, Editura Meridiane, 1986

Cassirer Ernst, *Filosofia Luminilor*, (Adriana Pop, Vasile Muscă traducători), Pitești, Paralela 45, 2003

Codrea Ionuț-Cosmin, *Istorie, societate și viață culturală în Țara Zărandului (secolele XVI-XIX)*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2020

Cars des Jean, *Saga dinastiei de habsburg: de la Sfântul Imperiu la Uniunea Europeană*, (Irina Negrea traducătoare), București, Editura Trei, 2015

Cainelli Giulio, Ganau Roberto, Matsiuk Nadia, ”Enlightenment and the long-term persistence of the habsburg administrative tradition,, în *Marco Fanno Working Papers*, nr. 0307, septembrie 2023, pp. 1-140; accesibil la adresa <https://www.economia.unipd.it/sites/economia.unipd.it/files/20230307.pdf> , data ultimei accesări: 3.03.2025

Dörner Anton, „Structuri birocratice din Transilvania în epoca reformelor tereziene și iosefine (1740-1790)”, în Câmpeanu Remus, Câmpian Anca, Attila Varga, Miron Greta-Monica, Popa-Andrei Mirela, Dörner Anton, *În spiritul europeii moderne. Administrația și confesiunile din*

Transilvania în perioada reformismului terezian și iosefin 1740-1790, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2009, pp. 197-222

Dumitran Daniel., „Reacții transilvănene la Edictul de toleranță iosefin”, în *Annalles Univesitatis Apulensis*, Series Historica, nr. 8, 2004, pp.87-98;

Fináczy Ernő, *A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában*, vol. II, Budapesta, Editura Magyar Tudományos Akadémia, 1902

Găvănescu Ioan, *Ideile pedagogice ale lui John Locke*, Iași, Editura H. Goldner, 1899

Gaal Jenő, *Aradvármegye és Arad Szabad Királyi Város Monographiája*, vol. III, Arad, Kiadja a Monographia-Biyottság, 1898

Hume David, *Cercetarea asupra intelectului omenesc*,(Mircea Flonta, Adrian-Paul Iliescu traducători), Oradea, Editura Ratio et revelatio, 2014

Iorga Nicolae, *Istoria învățământului românesc*, Iași, Casa Editorială ” Demiurg”, 2020

Kant Immanuel, *Despre pedagogie*,(Traian Brăileanu traducător), Paideia, 2015

Keresztes Melinda Gabriela, *Conventurile franciscanilor observanți din cadrul custodiei Ineului. (Secolele al XV-lea și al XVI)*, Arad, Gutenberg, 2019

Idem, ”Sistemul de funcționare al conventurilor franciscanilor observanți din cadrul custodiei Ineu (secolele XV-XVI)”, în *Buletinul Cercurilor Științifice Studențești*, Alba Iulia, Editura Mega, nr. 25, 2019, pp.45-59

Klimova Ekaterina V., „Image of childhood in the literature of the englightenment” în *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, vol.111, decembrie, 2021, pp.456-462;
accesibil la adresa
https://www.researchgate.net/publication/352571111_Image_Of_Childhood_In_The_Literature_Of_The_Enlightenment , data ultimei accesări: 5.03.2025

Józsa-Józsa Ioan, *Piariștii și românii până la 1918*,(Teză de doctorat), Aiud, Tipografia Keresztes, 1940

Lakatos Ottó, *Arad Története*, vol. II, Arad, Gyulai István Nyomása, 1881

Locke John, *Câteva cugetări asupra educației*, (Mioara Cimpoieș traducător), București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971

Mătiuș Stela, *De la Crisius la Chișineu-Criș-contribuții monografice*, Arad, Editura Mirador, 2012

Márki Sándor, *Aradvármegye és Arad szabad királyi város Monographiája*, vol. II, Arad, Kiadja a Monographia Bizottság, 1895

Manciulea Ștefan, *Granița de Vest*, Baia Mare, Editura „Gutinel” S.R.L., 1994

Melo Marián, Pišút Peter, Matečný Igor, Viglaš Peter, „History of Meteorology Johann Ignaz von Felbiger and his meteorological observations in Bratislava in the period 1783-85” în *Meteorologische Zeitschrift*, vol. 25, nr. 1, ianuarie 2015, pp. 97-115; accesibil la adresa https://www.researchgate.net/publication/375525985_History_of_Meteorology_Johann_Ignaz_von_Felbiger_and_his_meteorological_observations_in_Bratislava_in_the_period_1783-85 , data ultimei accesări: 27.02.2025

Milbank John, „Ethos and Education: Beyond Romanticism and Enlightenment” în *Ecclesiology*, vol.9, nr.3, ianuarie 2013, pp. 347-366; accesibil la adresa https://www.researchgate.net/publication/270534015_Ethos_and_Education_Beyond_Romanticism_and_Enlightenment ,data ultimei accesări: 15.03.2025

Mačkinis Vilius, „Periphery as Context: Enlightenment Influences Towards Conceptual Change in Polish-Lithuanian Political Thinking in the Later 18th Century” în *Baltic Journal of Political Science*, nr. 9–10, decembrie 2019, pp. 25-40; accesibil la adresa https://www.researchgate.net/publication/347727527_Periphery_as_Context_Enlightenment_Influences_Towards_Conceptual_Change_in_Polish-Lithuanian_Political_Thinking_in_the_Later_18th_Century ,data ultimei accesări: 5.03.2025

Neumann Victor, „Transylvanian enlightenment european influences and local intellectual ambitios”, în Stanciu Laura, Popa-Gorjanu Cosmin, *Transylvania in the Eighteenth Century. Aspects of Regional Identity*, Cluj-Napoca, Mega, pp.38-52

O'Connor Adrian, „Enlightenment and Education, Then and Now” în *Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines*, vol. 32, nr.1, 2021, pp.61-82; accesibil la adresa https://www.pdcnet.org/collection/fshow?id=inquiryct_2021_0999_10_20_1&pdfname=inquiryct_2021_0999_10_20_1.pdf&file_type=pdf ,data ultimei accesări: 5.03.2025

Parcz István, *Arad-Megye és Arad-Város Ismertetése*, Arad, Nyomatott Réthy Lipót Nyomdájara, MDCCCLXXL

Pál Judit, *A Habsburg Monarchia története 1526-1848*, Cluj-Napoca, Mega, 2014

Prodan David, *Supplex Libellus Valachorum*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984

Polenghi Simonetta, „Catholic enlightenment for children. Teaching religion to children in the habsburg empire from Joseph II to the Restoration” în *Historia y Memoria de la Educación*, vol. 4, 2016, pp.49-84, accesibil la adresa https://www.academia.edu/26878894/Catholic_Enlightenment_for_Children_Teaching_religion_to_children_in_the_Habsburg_Empire_from_Joseph_II_to_the_Restoration ,data ultimei accesări: 27.02.2025

Pestalozzi Johann Heinrich, *Texte alese* (Iosif Antohi traducător), București, Editura Didactică și Pedagogică, 1965

Pham Khue Dinh, Do Trang, „Rationalism and Enlightenment's Spirit: The Leading Spirit of the French Enlightenment Philosophy in the 18th Century” în *Kalagatos*, vol. 21, nr.3, septembrie, 2024, pp.1-11; accesibil la adresa https://www.researchgate.net/publication/384038184_RATIONALISM_AND_ENLIGHTENMENT'S_SPIRIT_THE_LEADING_SPIRIT_OF_THE_FRENCH_ENLIGHTENMENT PHILOSOPHY_IN_THE_18TH_CENTURY data ultimei accesări: 5.03.2025

Roman Dan, *Sântana cu î din i, cu â din a povestea unei localități și a mai multor neamuri*, Fundația ”Moise Nicoară” 2008

Rousseau Jean-Jacques, *Emile*, Statele Unite ale Americii, Editura Jefferson, 2015

Rousseau Jean-Jacques, *Emil sau despre educație*, (Dimitrie Todoran traducător), București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973

Szabo Franz A.J., „Cameratism, Josephinism, and Enlightenment: The Dynamic of Reform in the Habsburg Monarchy 1740–92” în *Austrian history year book*, vol.49, aprilie 2018, pp.1-14; accesibil la adresa https://www.researchgate.net/publication/324884707_Cameratism_Josephinism_and_Enlightenment_The_Dynamic_of_Reform_in_the_Habsburg_Monarchy_1740-92 ,data ultimei accesări: 5.03.2025

Sana Silviu, „...pentru sufletele credincioșilor săi... Structuri bisericești și școlare în Eparhia Greco-Catolică de Oradea-Mare (1850-1900)” Oradea, Editura Universității din Oradea, 2011

Stanciu Ion Gh., *O istorie a pedagogiei universale și românești până la 1900*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1977

Stančienė Dalia Marija „The Contribution of the Jesuit Order to the Propagation of the Enlightenment Ideas in Lithuania” în *Verbum – Analecta Neolatina*, vol.1, nr.2, 1999, pp. 53-57; accesibil la adresa <https://real.mtak.hu/141815/> ,data ultimei accesări:05.03.2025

Sinescu Gheorghe, *Istoria Sântanei în date, imagini și documente*, Arad, Editura Promum, 2011

Sinaci Doru „Culoare iluministe la cumpăna secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea: Constantin Diaconovici Loga- de la Pesta ,la Arad” în Badea Delia, David Ioan, *Constantin Diaconovici Loga 250 ediție jubiliară*, Timișoara, Editura David Press Print, 2021, pp. 77-94

Somogy Gyula, *Arad vármegye és Arad szab. Kir. Város monographiája*, Arad, Kiadja a Monographia-Biyottság, 1913

Tripa Pavel, *Trecutul Orașului Ineu și al cetății ienopolei*, Deva, Editura Emia, 2007

Văran Ion, Hurezean Pascu, Popovici Mihai(coord), *Arad monografia orașului de la începuturi până în 1989*, Arad, Editura Nigredo, 1999.

Vovelle Michel, *Omul luminilor*, (Ingrid Ilinca traducător), Iași, Editura Polirom, 2000

Ugrai János, Kökényesi Zsolt, „Confessional Identities and the Challenges of Modernisation: Jesuit Convicti and Reformed Colleges in the Kingdom of Hungary in the Age of Enlightenment” în *Espacio, Tiempo Y educación*, vol.10, nr.2, 2023, pp.77-93; accesibil la adresa <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/9261118.pdf> ,data ultimei accesări 5.03.2025

Zöllner Erich, *Istoria Austriei*, București, vol. I, ed. a VIII-a, Editura Enciclopedică, 1997

Lucrări speciale

Andea Susana, „Andea Avram, Ratio educationis și înființarea districtului școlar Oradea”, în „*Crisia*”, nr. XXIII, 1993, pp. 175-185, accesibil la adresa <https://biblioteca-digitala.ro/?volum=273-crisia--xxiii-1993> data ultimei accesări:27.02. 2025

Albu Nicolae, *Istoria învățământului din Transilvania până la 1800*, Blaj, Tipografia „Lumina” Miron Roșu, 1944

Idem, *Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867*, București, Editura didactică și pedagogică, 1971

Antone Ioan, *Monografia Liceului „ Ioan Slavici” fost „ Moise Nicoară” din Arad 1745-1919-1971*, 1971, Arad, Oficiul Economic Central „Carpați” ,1971

Ando Andrei, „Aradul, în matricea intelectuală a lui Constantin Diaconovici Loga” în Badea Delia, David Ioan *Constantin Diaconovici Loga 250 ediție jubiliară*, Timișoara, Editura David Press Print, 2021, pp.19-39

Bogdan Doru, *Preparandia din Arad în conștiința cultural-istorică a epocii sale (1812-2012)*, Arad, Editura Nigredo, 2012

Botiș Teodor, *Istoria Școalei Normale (Preparandiei) și a Institutului Teologic ortodox român din Arad*, Arad, Editura Consistoriului, 1922

Brusanowski Paul, *Învățământul confesional ortodox român din Transilvania între anii 1848-1919. Între exigențele statului centralist și principiile autonomiei bisericești*, Cluj-Napoca, vol. I, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2010

Bozac Ileana, Pompiliu Teodor, „Învățămintul românesc din Transilvania în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea”, în *Din istoria pedagogie românești*, vol.II-lea, București, Didactică și Pedagogie, 1966, pp.142-171

Bulboacă Sorin, „Școli catolice în Banat în Evul Mediu” în Bențe Cristian , *Istorie, cultură și societate- volum omagial dedicat istoricului Stelean Ioan Boia*, Arad, Editura ”Vasile Goldiș” University Press, 2014, p.30-36

Idem, „Școli, dascăli și manuale în orașul Arad în veacul luminilor” în *Analele Aradului*, anul 2, nr. 2, pp. 273-281

Idem, „Contribuții la istoria învățământului în orașul Lipova (sec. XV-XVIII), în *Analele Aradului*, an 1, nr. 1, 2015, pp 240-249

Csóka J.Lajos, „Kollár Ádam es az 1777-i Ratio Educationis”, în *Magyar pedagogia*, nr.3-4, 1977, pp.388-408; accesibil la adresa <http://misc.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/18001>, data ultimei accesări 27.02.2025

Csucsuj István, „Cultura maghiară 1822-1847”, în Pop Ioan-Aurel, Nágler Thomas Amdrás Magyari, *Istoria Transilvaniei*, vol III, Oradea, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2016, pp.170-179

Crișan Ascaniu, *Anuarul III al Liceului „ Moise Nicoară” din Arad pe anul școlar 1921-1922*, Arad, Editura Concordia, 1922

Crișan Elena, Crișan Dumitru, *O școală bicentenară 1773-1973. Școala generală din comuna Șimand*, Șimand, 1973

Codău Ioan, *Școala ineuană pe trepte de istorie (1756-2008)*, Arad, Editura Fundației ”Moise Nicoară, 2009

Demșa Dan (coord), *Momente din istoria lecturii publice în municipiul și județul Arad*, Arad, Editura Nigredo, 2006

Dima Elena, Buluță Gheorghe, Ceașu Simona, *Carte românească veche în bibliotecile documentare ale arhivelor statului, Catalog*, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului RSR, 1985

Domokos Sámuel, *Tipografia din Buda. Contribuția ei la formarea științei și literaturii române din Transilvania la începutul secolului al XIX-lea*, Gyula, Editura „Noi”, 1994

Firu Nicolae, *Date și documente cu privire la istoricul școalelor române din Bihor*, Arad, Tipografia Diecezană, 1910

Fazakas István, „Ratio educationis (1777)”, în *Anuarul Institutului de istorie Cluj-Napoca*, nr. XXXVI, 1997, pp. 243-249

Himpfner Béla, *Az Aradi Király főgymnasium története*, Arad, Gyulai István Könyvnyomdája, 1896

Gagea Eugen, „Preparandia din Arad, două secole de existență” în *Studii de știință și cultură*, an VII, nr. 1, martie 2011, pp. 193-198; accesibil la adresa <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=172903>, data ultimei accesări 27.02.2025

Gyemant Ladislau, „Proiecte dietale de reformă a învățământului românesc din Transilvania între 1790-1848” în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, tom, XIV, 1971, pp. 105-117

Idem, „Proiecte școlare românești din Transilvania în prima jumătate a secolului al XIX-lea”, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, tom, XXIX, 1989, pp. 465-485

Ghibu Sima, *Școala Românească din Transilvania și Ungaria. Dezvoltarea ei istorică și situația ei actuală*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1915.

Ilica Anton, *Istoricul Preparandiei din Arad de la Școala Regească preparandială gr. unită a națiunii române la Liceul Pedagogic „Dimitrie Țichindeal” Arad*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2012

Kornis Julius, *Education in Hungary*, New York, Editura Teachers College, Columbia University, 1932; accesibil la adresa https://mtda.hu/books/kornis_gyula_education_in_hungary.pdf data ultimei accesări: 15.02.2025

Kornis Gyula, *A magyar művelődés eszményei 1777-1848*, vol.1, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1927; accesibil la adresa <https://real-eod.mtak.hu/8618/> data ultimei accesări: 15.02.2025

Karasz Joanna, *Reforming Hearts and Minds: The Educational Reforms of the Polish Enlightenment*, Editura Rutgers University, New Brunswick, 2011

Keresztes Melinda Gabriela, „Școlile elementare din Ineu între secolele al XVIII-lea și al XIX-lea”, în *Studii și comunicări din Banat-Crișana*, vol. 1, București, Editura Eikon, 2024, pp.223-231

Idem, „Școli confesionale din Partium- Comitatul Arad și Banat între secolele al XVIII-lea și al XIX-lea”, în *Istorie, cultură și spiritualitate în Banat*, Timișoara, Editura Partoș, Centru de studii Banatice, 2022, pp.445-456

Idem, „Gimnaziul din Arad la interferența influențelor eclesiastice și laice” în *Anuarul Institutului de Istorie George Barițiu*. Series Historica, tom LXIII, 2024, pp. 223-234; accesibil la adresa https://historica-cluj.ro/anuar-2024/?fbclid=IwY2xjawI_7k9leHRuA2FlbQIxMAABHZDrjpe0Z3MlvLkNwYZHpqZnHsGnz5OLSRiXE9Zs6uY4TpFBvfhKd9YUJA_aem_4Iw5t4OehOPBvoekOuD-Zg data ultimei accesări 15.02.2024

Lazăr Ioachim, *Învățământul românesc din sud-vestul Transilvaniei (1848-1883)*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2002

Lupaș Ioan, „Iosif II și școalele românești din județul Aradului” în I. Lupaș *Studii, Conferințe și comunicări istorice*, vol. 1, București, Editura Casei Școalelor, 1928, pp.303-306

Mârza Iacob, *Școală și națiune. Școlile de la Blaj în epoca renașterii naționale*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987

Idem, *Etape și momente din istoria învățământului în Transilvania (sec. XVIII-XIX)*, Sibiu, Editura Imago, 2002

Mălinaș Ioan Marin, *Situația învățământului bisericesc al românilor în contextul reformelor școlare din timpul domniei împărătesei Maria Tereza (1740-1780), a împăraților Iosif al II-lea*

(1780-1790) și Leopold al II-lea (1790-1792), teză de doctorat, Oradea, Editura „Mihai Eminescu”, 1984

Mészáros István, *Ratio Educationis. Az 1777-i és az 1806-i kiadás magyar nyelvű fordítása*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1981

Manolache A, Țîrcovnicu V., Pârnuță Gh., „*Manuale școlare*” în Pascu Ștefan, *Istoria învățământului din România*, vol. I, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983, pp 329-346

Némethy Károly, *Aradváros tanügyi története. Aradmegye tanügyét tárgyaló függelékkel*, vol. I, Arad, Nyomatott Réthy L. és Fianál, 1890

Nagy Enikő , „A Ratio Educationis tudásértelmezése”, în *Acta Academiae Beregsasiensis*, vol.XI, nr.1, 2012, pp.79-87 ; accesibil la adresa https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/196/3/Nagy_Kolozsvari_E_A_Ratio_Educationis_tudasertelmezese_2012.pdf ,data ultimei accesări: 27.02.2025

Pascu Ștefan (coord.), *Istoria învățământului din România*, vol. I, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983

Pârvulescu Mihai, *Școală și societate. Contribuție la cunoașterea formării elitelor românești din banat în secolul al XIX-lea*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2003

Popeangă Vasile, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului (1721-1821)*, Arad, Editura Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Arad, 1974

Idem, *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea 1821-1867*, Arad, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al județului, 1979

Idem, „Rețeaua școlară a districtului Oradea în anul 1825-1826” în *Ziridava*, nr. XIII, 1981, pp. 249-258; accesibil la adresa <https://biblioteca-digitala.ro/?volum=5216-ziridava--13-xiii-1981> data ultimei accesări: 27.02.2025

Popeangă Vasile, Găvănescu Eugen, Țîrcovnicu Victor, *Preparandia din Arad*, București, Editura Didactica și Pedagogia, 1964

Popeangă Vasile, Țircovnicu Victor, „Tendințe de orientare științifică în învățământul din Transilvania în prima jumătate a secolului al XIX-lea de cercetători științifici principali” în Ilie Popescu-Teiușan, *Din istoria pedagogie românești*, vol.II-lea, București, Didactică și Pedagogie, 1966, pp.171-181

Polenghi Simonetta, „Habsburg legislation on the training of elementary and Ginnasio-Liceo (secondary) teachers and its implementation in the Italian territories across the 18th and 19th centuries”, în Casale Rita, Windheuser Jeannette, Ferrari Monica, Morandi Matteo, *Kulturen der Lehrerbildung in der Sekundarstufe in Italien und Deutschland. Nationale Formate und 'cross culture'*, Bad Heilbrunn, Editura Verlag Julius Klinkhardt, 2021, pp.19-32; accesibil la adresa https://www.researchgate.net/publication/353288674_Habsburg_Legislation_on_the_Training_of_Elementary_and_Ginnasio-Liceo_Secondary_Teachers_and_its_Implementation_in_the_Italian_Territories_across_the_18th_and_19th_Centuries , data ultimei accesări: 5.03.2025

Protopopescu Lucia, *Contribuții la istoria învățământului din Transilvania 1774-1805*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1966

Rackauskas John A., *The commission for national education of Poland and Lithuania (1773-1794): A historical study of some aspects of its educational reforms*, Chicago, Illinois, 1977; accesibil la adresa <https://ruor.uottawa.ca/bitstreams/8599d35b-4988-4c2a-8d5d-ed88e6306530/download> ,data ultimei accesări:8.03.2024

Radu Petru, Onciulescu Dimitrie, *Contribuții la istoria învățământului din Banat până la 1800*, București, Poligrafia „Banat”, 1977

Roz Alexandru, *Monografia Colegiului Național „Moise Nicoară” din Arad*, Arad, Editura Fundației „Moise Nicoară” Arad, 2008

Sădean Avram, *Apostolatul primilor profesori ai preparandiei noastre*, Arad, Tipografia Diecezane Greco-Ortodoxe, 1912

Sorban Kornél, *Az Ineui Borosjenői Róm. Kath. Plébánia Története*, Oradea, Tipografia Franklin Institut de Arte Grafice, 1934

Sotir Demartini Gabriel, *Învățământul ineuan în limba maghiară de-a lungul secolelor*, Arad, Editura Promun, 2010

Szabó K. Attila, "Egy határkövet jelentő dokumentum: I. Ratio Educationis", in *Magiszter pedagógusok szakmai-módszertani folyóirata*, vol. 6, nr. 3-4, 2008
http://epa.oszk.hu/03900/03976/00041/pdf/EPA03976_magiszter_2008_03-04_14.pdf

Țircovnicu Victor, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat 1780-1918*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970

Idem, *Istoria învățământului din Banat până la anul 1800*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978

Idem, „Gândirea pedagogică” în Badea Delia, David Ioan *Constantin Diaconovici Loga* 250 *edite jubilară*, Timisoara, Editura David Press Print, 2021, pp. 333-348

Idem., „Transilvania”, în Ștefan Pascu, *Istoria învățământului din România*, vol. I, București, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, pp.235-242

Tóth István György, „Children in School - Children outside of School: Reflexions on Elementary Schooling in the Age of Enlightenment from an Eastern European Perspective, în Heinz Schilling, Marie-Antoinette Gross”, *Im Spannungsfeld von Staat und Kirche. „Minderheiten” und „Erziehung” im deutsch–französischen Gesellschaftsvergleich*, Beiheft, nr 23, 2003, pp.233-245;

accesibil la adresa https://www.academia.edu/123178726/Children_in_School_Children_outside_of_School_Reflexions_on_Elementary_Schooling_in_the_Age_of_Enlightenment_from_an_Eastern_European_Perspective data ultimei accesări 27.02.2025

Surse digitale

Boros Jenoe, accesibil la adresa [Boros Jenoe \[S 11 - No. 318.\] | Maps | Hungaricana](#) , data ultimei accesări: 2.10.2022.

Instrumente de lucru

Bulboacă Sorin, Sinaci Doru, *Dicționar istoric al localităților din județul Arad*, vol. III, Arad, Gutenberg Univers, 2021